

Commentariorvm, Ac Dispvationvm In Primam Partem Sancti Thomæ Tomvs ...

Complectens Quæstiones à XXVII. vsque ad LXIV. & à Quæstione CVI.
vsque ad CXIV.

Vázquez, Gabriel

Antverpiæ, 1620

Disp. CLIX. Qua ratione relatio constituat diuinam personam.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81000](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81000)

cōuenit; ideo argumenta Scoti, quantumvis subtilia videantur, inania sunt.

Secundum
argumentum
Scoti.

31.

Præterea arguit Scotus ex eodē medio, hac ratione: à paternitate, filiatione, & processione abstrahi potest conceptus communis, non tantum secundum, ut aiunt, intentionis, qualem nonnulli putant esse cōceptum formæ hypostaticæ, & modi incommunicabiliter subsistendi: verum etiam conceptus realis, & quiditativus primæ intentionis, nimirum conceptus relationis: relatio namque quiditativè respicit paternitatem, & filiationem, & processionem: atqui hoc videtur esse contra rationem ultimi constituentis; hoc enim debet esse aliquid omnino simplex: nam quamvis id, quod constituit ultimo secundum rem, debeat esse tantum simplex secundum rem, licet ipsum ratione constituitur, ut anima, quæ re ipsa non constituitur: per rationem tamen constitui potest, quia solum est ultimum constitutus secundum rem: tamen id, quod ultimo constituit etiam secundum rationem, qualis est personalitas, debet esse omnino simplex, etiam secundum rationem.

Hoc argumē-
tum in Scoti
sententia mi-
hil probat.

Verum hoc argumētum primo quidem in doctrina Scoti, qui putat personas constitui ex natura rei, essentia, & proprietate, ut ultimo constituyente, non multum habet momenti. Nam, ut relatio sit ultimum constitutus ex natura rei, satis est, si ex natura rei ipsa relatio non constituitur, nec amplius contrahatur: nihil tamen obstat, si ipsa constet conceptu communi & particulari, quia sufficit, si in eo genere, quo constituit, ipsa amplius non constituitur, nec determinetur.

Secundo concedo cum Caiet. supra q. 27. art. 4. ad 4. dubium, & q. 30. art. 4. posse abstrahi ab originibus & relationibus conceptui communem quasi generis, & particularem quasi speciei: addo tamen, hoc nihil obesse, quo minus relatio sit ultimum constitutus personam, veluti si albedine & nigredine aliqua persona constitueretur, possemus quidem ab utroque constituyente rationem coloris abstrahere: id autem nihil obstat, quia ut aliquid sit ultimum constitutus in eo genere, necesse est ipsum amplius non posse constitui eodē genere constitutionis: velut differentia atomi, quæ ultimo constituit speciem hominis ut rationale non potest amplius constitui genere & differentia, quia non esset ipsa ultimum constitutus in eo genere: at vero idemmet rationale constitui potest realiter ex materia & forma: utraq; enim complectitur, quia in genere constitutionis realis physice non est ultimum constitutus: sed forma, quæ in eodē genere amplius non constituitur, est ultimum constitutus physicum: ergo potest eodē modo relatio ultimo constitutus personam determinando essentiam ad esse personale, dummodo ipsa à nobis amplius alia personalitate non determinetur & constituitur: tamen si duplici conceptu, nempe generis & diff. ete, & utroq; constituitur.

Solutio vera
argumenti
secundi.

Addo tertio cont. Caiet. abstrahi non posse à nobis conceptu communem uniuocū à diuinis relatio, quia, ut dixi disp. 114. c. 2. in relatione est duplex conceptus in, & ad, qui ita inter se comparantur, ut conceptus in sit transcendens, & includatur necessario in conceptu ad; quia ad sine in nequit cogitari. Quocirca relatio diuina utroq; habet: quia tamē substantialis est, à nobis concipitur, non quasi per se subsistens, sed ut modus substantialis ipsius naturæ: neq; alio modo explicari potest cōceptus,

in relationis diuinæ: hic autē conceptus aut formæ hypostaticæ, aut modi subsistendi est denominatus, ut veluti secundæ intentionis, ut seq. disp. c. 3. ostendimus: ideo nequit à relationibus diuinis abstrahi commune quiditativè, sed solum denominativè. Conuenit autem nobiscum ipse Scot. in 1. d. 23. q. 1. in fin. cum asserit, nihil commune quiditativè abstrahi posse à tribus personis, sed commune quasi proprium: proprium autem denominationis prædicatur, de quo iam diximus disp. 130.

DISPUT. CLIX.

Qua ratione relatio constituat diuinam personam.

Nodus difficultatis in præsentī controuersia, c. 1.

Opinio Caietani, & Canariensis, c. 2.

Quid senserint Capreolus, & Canariensis, c. 3.

Durandi, & Gabrielis sententia, c. 4.

Exponitur verior sententia, c. 5.

Satisfit argumentis Scoti in 1. c. allatis, c. 6.

Diluuntur alia argum. quæ nobis opponi possunt, c. 7.

CAPVT I.

Nodus difficultatis in præsentī controuersia.

Propter argumenta, quæ Scot. de promittere secundo medio, quod commemorauimus c. 6. præcedentis disp. necesse fuit præsentem quasi instituere. Ea namque argumenta vixque adeo excreuerunt Thomistarum ingenia, ut in variis opinionibus eos diuiserint. Argumenta vero Scoti desumpta sunt ex comparatione producens cum producto, & relationum cum originibus.

Imprimis comparans Scotus producens cum producto, primo sic argumentatur. Omne produciens prius est, quam productum, non quatenus actu producit, sic enim ad productum refertur & ideo simul cum eo est: sed quatenus est talis naturæ, aut proprietatis, ut producat: ergo persona prior est, quam producta, non sicut actu produciens est, sed se undum relationem naturæ & proprietatis, ut producat: quare priusquam intelligatur actu produciens, iam est persona: tunc autem non potest esse constituta relatione, hæc enim confugit ex productione: ergo est constituta absoluto. Secundo, si personæ secundum rationem personæ sunt relata, nihil aliud erit patri producere, quam habere filium: nam pater eo est pater, quo habet filium: ergo ex se ratione solius suæ personæ nulla intellecta origine habet filium: frustra igitur posuimus origines. Tertio, prius produciatur absolutum, quam conflatur relatio: nam ad relationem non per se motus est 5. Physic. textu 10. ergo persona, quæ produciatur prius est absoluta, quam relata: tunc igitur iam erit aliquo absoluto constituta.

Deinde conferens relationes cum originibus arguit etiam dupliciter. Primum, omne appellationis, quod est principium operationis, seu productionis, intelligitur ante operationem: quia priusquam operari, intelligitur ante operationem: ergo priusquam intelligatur, sub relatione producens, intelligitur constitutum: quare non potest constitui relatione illa, sed aliquo absoluto: quia nulla alia relatio est, quo possit constitui. Præterea, relatio est veluti forma personæ diuinæ quatenus persona est: omnis autem forma prius intelligitur, quam res, cuius est forma, & quam constituit: ergo prius intelligitur

intelligitur paternitas, quam persona patris, atqui paternitas nequit intelligi sine filiatione, quia simul sunt cognatione: ergo filiatione intelligitur ante personam patris, quomodo ergo filiatione resultat ex generatione, quæ provenit à patre, siquidem ante personam patris intelligitur?

Hæc omnia argumenta eodem spectare videntur, & circa solam personam patris difficultatem habere videlicet qui fieri possit, ut persona patris, quæ debet prius intelligi constituta, quæ generet, constitui possit paternitate, quæ ex generatione resultat in alio vero personis nulla prius est difficultas; nam generatio passiva præcedit personam filij, & filiationem in facto esse; tum etiam spiratio activa iam supponit patrem & filium constitutos aliis relationibus; non enim constituuntur relatione spiratoris: denique processu passiva præcedit personam Spiritus sancti, & relationem illius, sicut de generatione passiva diximus. Entendunt igitur nobis est, nodum huius difficultatis dissolvere, recensitis tamen prius aliorum opinionibus qui cum rem hanc explicare conati sunt, nescio an aliquid meliorem reddiderunt. Pro explicatione vero huius quæst. Scholastici, qui dicunt, personas constitui relationibus disputant id, quod in titulo proposuimus, Quoniam pacto relatio constituitur personam.

CAPVT II.

Opinio Caietani, & Canariensis.

Caiet. solitaria subtilitate, in solut. huius quæst. plus ceteris videtur laborasse, nescio an ita fructuose. Docet autem in art. 4. huius quæst. ad 2. dubium, bifariam sumi paternitatem: de hac enim tota videtur difficultas, vno modo vt conceptam sub expresso conceptu paternitatis, non vt exercet munus relationis: & hoc pacto inquit constituitur personam patris in Deo, antequam intelligatur generare, & habere filium; quia relatio vt concepta, ex sent. Caiet. non postulat terminum, altero modo consideratur vt exercita, (inquit ille) hoc est, vt iam exercens officium referendi, sic autem postulat terminum actum, & in termino filiationem, hoc modo non potest constituere personam patris, vt plane cōvincunt argumenta Scoti, illud præsertim, quia paternitas & filiatione hoc pacto sunt simul post originem, persona autem patris præcedere debet originem. Sic interpretatur S. Thom. art. 4. huius q. cum ait relatione, vt est forma hypostatica, constitui personam, & sic prius considerari quam originem & personam productam, non autem secundum propriam rationem relationis, quia secundum propriam rationem relationis non potest intelligi, priusquam origo, tamen si hac ratione distinguatur vnam personam ab alia. Neque oppositum docuit S. Tho. q. 4. art. 3. (inquit Caiet.) cum dixit, non esse prioritatem etiam rationis inter personas, loquitur enim de ipsis, vt actu iam referantur sub conceptu proprio relationis exercitæ: quare nonnulli perperam arguunt doctorem S. contradictionis.

Canari. vero à sensu Caiet. non longe abest, li-
cet se Duran. sentent. sequi profiteatur, ait enim, duo spectare ad rationem & essentiam relationis, vnum est esse formam & proprietatem relatiui sic ut albedo est forma albi, ecce tibi relationem conceptam Caiet. alterum est referre vnum ad alterum: ecce relationem exercentem munus relationis. Affert igitur, personam diuinam constitui relatione,

secundum quod est forma relatiui: non tamen secundum quod refert ad aliud: & in hunc sensum Canar. intelligit S. Tho. eadem omnino proport. qua Caiet. intellexit. Hinc colligit, vere dici personas diuinas constitui relationibus, cum enim constituantur relationibus priori illo modo consideratis, qui pertinet ad essentiam ipsius relationis; efficitur, vere constitui relationibus imo addi posse particulam illam, *inquantum*, vel secundum rationem relationis, si denotet relationem priori modo intellectam. Nam si accipiat quis relationem posteriori modo, & addat particulam, *inquantum* debet eam usurpare, vt notā quam dicunt specificationis: & sensus erit, relatio, inquantum relatio, constituit, hoc est, id quod reuera est relatio, constituit.

Huius sententiæ Caiet. meminit Ferrar. 4. contra gentes c. 26. versic. sed hæc interpretatio: quam licet subtilem esse dicat, affirmat tamen nec veram esse, nec secundum mentem S. Tho. Eam igitur simul cum opinione Canar. eiusdem rationib. impugnabimus.

Prima ratio Ferrar. est. Id quod alicui conuenit secundum rationem formalem, conuenit illi, secundum quod tale est: ex sent. autem Caiet. constituitur hypostasin conuenit relationi secundum expressam & formalem rationem relationis: ergo conuenit illi, inquantum relatio est: at oppositum dicit S. Tho. art. 4. huius quæst. enim; relatio non constituit personam, secundum quod relatio est: ergo aduersatur Caiet. Doctori S. quem se sequi putat. Dices pro Caiet. relatio constituit secundum rationem prioris modo considerata, prout est concepta; non autem posteriori modo: vt exercet officium relationis. Sed contra hoc est, quod ipse Caiet. cōcedit, relatione priori illo modo continere expressam & formalem rationem relationis.

Secundo arguit Ferrar. hoc modo, Nihil aliud est, formam exercere actum suum, quam dare esse subiecto, cui inest, in genere causæ formalis: quid enim aliud exercere potest? Sicut albedo exercet actum formæ, cum facit subiectum album, ergo tunc intelligitur relatio exercere actum suum, quādo tribuit subiecto esse relati ad aliud & nunc subiectum refert ad aliud; nullam enim aliam actum habet, quare si relatio aliqua sub expresso conceptu relationis concipitur in aliquo subiecto, intelligitur iam, vt referens subiectum ad aliud, ergo vt exercens officium relationis: frustra igitur Caiet. & Canar. distinguunt duas acceptiones relationis, cum idem omnino sit esse formam relati inhaerentem subiecto, & ipsum ad aliud referre; sicut idem est esse formam albi, & dare esse albi.

Tertio impugnari potest opinio Caiet. & Canar. quia aut relatio priori modo accepta est ad se, aut ad aliud: si ad se habet modum absoluti, & non habet expressam, atque formalem rationem relationis, quæ est esse ad aliud, cuius oppositum ipsi docent: & asserere necessario debent, vt defendat, eam esse veram acceptionem relationis, & personam formaliter relatione constitui: aut relatio eo modo est ad aliud, & ita necesse est, vt habeat terminum, quem respiciat: ergo inhaerens subiecto ipsum refert ad aliud. Quare redit difficultas, quæ ex Scoti initio proposuimus. Porro autem necessarium esse, relationem etiam vt conceptam habere terminum, patet, quia expressa, & formalis ratio relationis, sub qua concipitur, non potest intelligi aut definiri, nisi ad aliud: est ergo Caiet. & Canar. distinctio commentitia.

Capreol.
Ferrar.
D. Thom.

Capreol. in 1. d. 26 q. 1. a. 2. ad 1. Scoti ex illis, quæ tertio loco adductæ erant, & Ferrar. 4. contra gentes c. illo 26. plinius secuti sent. S. Tho. in 4. q. dicunt relationem dupliciter considerari: tum vt formam hypostaticam & proprietatem personæ, & hoc modo constituitur personam, non tamen distinguere, ita vt possit intelligi pater relatione sic constitutus sub conceptu formæ hypostaticæ, priusquā intelligatur generare: tum: ut est relatio & sic non constituitur personā, sed illam distinguere. Priori namque modo non est ad aliud, nec formaliter est relatio, & ideo ante orig. potest intelligi: posteriori aut modo iam est formaliter relatio, & sic tantum potest distinguere, quia omnis distinctio in diuinis fit oppositione relatiua. Iuxta quod notat Capreol. cum eadē omnino res sit essentia, forma hypostatica, & relatio, diuersa tamē formaliter in ea re, nostra consideratione distingui: primo essentiam quæ dicitur deitas, quæ persona constituitur in ratione Dei: secundo proprietatem seu formā hypostaticā, quæ constituitur in ratione personæ: tertio relationem, quæ vna persona ab alia distinguitur.

Marfil.

Refert quoque pro hac sent. Canar. Marfil. in 1. q. 29. a. 2. dub. 1. concl. 1. vsque ad 3. ubi reuera prædicta d. st. sub eisdem verbis videtur, idemq; omnino docet. Ceterū in q. 30. art. 3. ad 1. argum. in contrariū adductum, dicit non constitui relationes ad b. notionales. hoc est, actus notionales non esse fundamenta relationum: quia quamuis in humanis relatio paternitatis consequatur generationē, eo quod relatio non constituit generantem substantialiter: in diuinis tamen relatio paternitatis est ante generationem, quia persona substantialiter constituta prius est, quam generet. Constituitur autem relatione. Imo concedit, Patrem æternum constitutum paternitate prius habere filium, quam generet: id quod tanquam absurdum Scot. inferebat, vt vidimus c. 1. nec video, quā ratione defendi possit. Ecce certe, si id esset verum, non erat opus Marfilio distinguere relationem duobus illis modis vt altero constitueret, altero distingueret. Sed iam opinionem Capreoli & Ferrar. confutare necesse est.

9.
Scotus.
Durand.

Eam vero impugnatur Scot. in 1. d. 28. q. 1. §. hic cōmunitur. & Durand. in 1. d. 26. q. 1. n. 16. Prima autem ratio sit Scoti in hunc modum. Relatio illa, secundū quod est proprietas seu forma hypostatica, formaliter est aliquid: ergo vel absolutum, vel relatiuum; si absolutū, ergo personæ constituntur formaliter forma absoluta, quod cōcedit Scot. si relatiuum, ergo frustra distinguitur relatio in orationē formæ hypostaticæ, & relationis; cū etiā sub ratione formæ hypostaticæ sit formaliter ad aliud: atq; hoc admissio ead. prorsus videntur absurda sequi, quæ Scot. infert cōtra eos, qui dicunt personas constitui relationibus formaliter, quæ i. c. memorauimus. Ceterū aliqui respondent, relationem sub eo conceptu formæ hypostaticæ esse formaliter absolutū, nihilominus constitui personam relationib. in quantum relationes sunt, sumpta particula *Inquantū*, vt nota specificationis, non vt nota reduplicationis, hoc est, constitui personas per id, quod est relatio, non sub ratione relationis, sed absoluti. At hoc frivolum est, nā quiasserunt, personas constitui absolutis proprietatib. formaliter, non negāt, constitui per id, quod reuera relatio est, quia in omniū sententiam idem sunt proprietates secundum rem

Responsio pro
Ferrar. &
Capreol. opi
nionē resolu
tur.

cum relationib. Nunc autem cōtrouersia est, quomodo formaliter constituentur personæ, vtum relatione, an absolute. Prædicti vero Theologi dicunt, vt Canar. c. 2. allegatus abutuntur particula *Inquantū*, vt sit nota specificationis in eo sensu, quæ ipsi volunt. Vt enim dicimus 1. d. 11. p. 73. c. 9. & 3. p. 96. art. 1. o. hæc particula tunc dicitur nota specificationis, quando determinat & signat partem, aut peculiarem naturam subiecti, ratione cuius rei conuenit predicatum, etiam si cōueniat per accidens, & non per se. Veluti cum dicimus, *Christus inquantum homo est albus seu ambulat*: aut *alibi inquantum habet dentes*, est albus. Hic enim prædicta particula non potest esse nota perfectiatis, vt ostendit quæ predicatum non prædicatur per se de subiecto: recipite dicitur prædicta particula nota specificationis in hac propositione, *Relatio inquantum relatio constituitur*, vt sit sensus id, quod est relatio constituitur: hic enim est sensus quem vocant idemque, & non formalis, qui solum particula illa denotari non potest. Adde quod particula, *Inquantum*, vt ibidem dicam, cum replicat, & repetit subiectum, vt in prædicta propositione, dicitur reduplicatiua, & semper est nota perfectiatis.

Secunda ratio Dur. est huiusmodi. Aut forma hypostatica & relatio distinguuntur ex opposito (quidā codices mendose legunt ex supposito) aut distinguuntur sicut superius & inferius: si distinguuntur ex opposito, hoc est, vt opposita sequuntur personas constitui formaliter absolute; id n. quod distinguitur ex opposito à relatione, est absolutum: si autē vt inferius & superius, vt ratio proprietatis sit superior relatione, sequitur etiam personas constitui formaliter absolute. Nā si illa ratio proprietatis personalis, quæ superior est, constituit personā, excludendo relationem, debet necellario oppositū includere, sc. absolutū: superius n. nunquam excludit inferius, nisi includat aliud oppositū: veluti animal nunquā excludit rationale, nisi includat irrationale: ergo vel debemus dicere proprietate constitui personā, quatenus est etiam relatio: vel debemus asserere, personas constitui absolute.

Tertiū argum. Scoti & Durand. est. Ratio formæ hypostaticæ, aut proprietatis personalis non cōparatur cū relatione quiditativæ, sed de denominatione: videtur. n. esse denominatio secundæ (vt aliter intentionis, qualis est denominatio individui, denominatione personæ, & principij constituentis: aut si est denominatio realis, non videtur esse quiditativa, vt notauimus disp. 130. c. 2. Cū vero quæstio est de eo, quod constituit personam, non inquirimus de ratione denominationis constituentis, sed de essentiali & quiditativa: sicut cum inquirimus, quo constituitur Petr. in ratione personæ, postulamus quiditativum conceptum illius, quo constituitur: non autem quomodo illud denominetur, vtum dicatur principium individui, an ratio personæ.

Vltimo denique, quod ex Marfil. postea lib. cō. referebamus, relationes nimirum priores esse originib. cuius meminit Bonan. in 1. d. 27. q. 2. a. 2. absurdū est. Nā si faretur id, quod inferebat Scot. patrem habere filium, antequam intelligatur generasse, cur dicemus ipsum genuisse: vel ad quā generationem cōcedimus ei, qui iam habet filium? Deinde si loquamur de passiva generatione, non potest esse posterior relatione: nam prius est generari, quam genitum esse; ergo quam filium esse. Quod si filio constituto in ratione filij non aliter generetur

generatio passiva; nec patri, qui simul cum filio est, aduenire poterit actiua, quæ passiva respondet.

CAPVT IV.

Durandi & Gabrielis sententia.

Durand. in 1. d. 26. qu. r. n. 18. & d. 27. q. 1. aperte docet, personas constitui relationibus & distinguui sub expressa, & formalitatem relationis: nec posse à nobis intelligi personam patris prius constitutam, quam generet, & habeat filium, sed simul. Idipsum docet Gabr. in 1. d. 26. q. 1. art. 3. dub. 4. videturque fuisse sententiam Scoti in 1. d. 28. q. vlt. §. ad quæst. & §. ad argument. principale, & quodl. 4. in fine ad argum. principale; tamen si distinct. 26. defendat ut probabile opinio de Ripis, ut retulimus præced. disp. cap. 3. Philosophatur autem hoc modo. Primum ne cogatur dicere, personas constitui forma absoluta sub conceptu absolute affirmant, constitui formaliter per relationes, ut relationes sunt. Nam quocunque alio modo constituantur, præterquam relatione sub formali & propria ratione relationis dicendum est constitui absolute, ut hæcenus contra Caietan. Canariensem, & alios probatum est.

Præterea dicunt, personam patris simul esse cum generatione, & filio nec prius esse generationem, quam paternitatem, nec cogatur asserere, aliquo modo concipi personam constitutam, antequam intelligatur relatio: sic. n. fieret, ut persona non constitueretur relatione formaliter, sed absolute. Et sane si constitutio personæ esset ex natura rei, facile possemus prædicta sententiam quoad utrūq; partem tueri, quia simul natura paternitas constitueret personam patris, & generaret filium, tamen si pater esset prior origine quæ filius; hæc. n. prioritas inter personas, eia ut formaliter relatas, inuenitur, ut disp. 108. c. 2. dicemus: at vero non possemus prius ratione intelligere primam personam, quam generationem; quia ipsa generatio quasi fieret pater & persona & haberet filium: essetq; discrimen inter patrem creatum, & æternum, quod creatus esset personæ, ut generare posset, prius natura, quæ actu generaret: at æternus simul esset persona & pater, & paternitate esset persona generans, & generans esset pater & persona: cūq; Scot. locis citatis dicat, constitutionem personarum in Deo esse ex natura rei, consequenter videtur locutus. Est autem consentaneum eius principis, asserere constitutionem diuinam personarum esse ex natura rei, siquidem docet, relationem distinguui ex natura rei ab essentia. Sic. n. cū ea conveniēs: ex natura rei personam posset constituere, ut diximus disp. præced. c. 2. Durand. quoq; & Gabr. qui sentiunt, relationem ab essentia distinguui ex natura rei, ut retulimus disput. 120. c. 3. asserere debent, constitutionem personarum esse ex natura rei, quæ posita recte, cum Scoto de modo constitutionis personarum per relationes philosophatur.

Veram tamen hoc eorum fundam. falsum esse monstravi disp. illa 120. ideoq; præced. disp. intuli constitutionem esse debere per solam nostram considerationem, Quo posito, sequi videtur, personam debere constitui, vel constitutam, considerari prius, non solum origine, sed etiam ratione, quam intelligatur generatio ac proinde prius quam, paternitas: quoniam nostro more intelligendi prius concipimus id, quod est principium generationis, secundum quod in se est, quam intelligamus generationem ab eo procedere. Tunc igitur qualiter erit persona nostro more intelligendi constituta?

Vasquez in 1. p. tom. 2.

absolutione, an relatione? at relatione paternitatis certe non potest, qui hæc, vel posterius intelligitur, quam generatio, vel saltem simul: nulla autem videtur alia relatio; erit igitur constituta absolute, ac proinde reedit eadem difficultas.

Nonnulli tamen, qui hanc Durandi, amplectuntur sententiam in eo quod asserit, non prius intelligi generationem, quam paternitatem, nec e contra; nec prius considerari suppositum constitutum; quam genere, cum inquiritur de fundamento paternitatis, & aliarum relationum personalium in Deo, dicunt non esse generationem, imo origines à relationibus solo nomine videntur distinguere. Asserunt autem fundam. relationum esse essentiam Dei intelligentem seipsam cum ceteris omnibus, & hoc modo originem quasi inchoatam intelligi prius ipsa relatione. Nam origo perfecta cū relatione productionis non est prior, nec posterior persona producente, sed illa secum affert; est enim discrimen inter relationem creatam, quæ aduenit supposito constituto, & diuinam, quæ constituit suppositum, quod superius Durandus assignavit.

Ceterum sententia horum sententia iam impugnata est præced. disp. c. 4. ubi ostendimus, generare & paternitatem, generari & filiationem non esse synonyma, ac proinde differre, non solo nomine, sed etiam conceptu. Quis. n. neget respectum, quem in origine concipimus, & quæ in relatione apprehendimus, non eodem modo à nobis cogitari? respectus enim originis est productionis & viæ, respectus autem relationis ut patris & filij, est ut productoris & producti. Ex quo prima ratio contra hunc modum dicendi colligitur, nam fatendum est inter hos conceptus originis & relationis esse ordinem non reale naturæ, aut origine, sed ratione & consideratione nostra, quia vnū est ut via, aliud autem ut forma iam facto esse: ergo vnū debet cogitari prius alio: non quidem relatio, ergo origo. Non enim ideo à nobis intelligitur pater generare, quia pater est: sed potius ex eo intelligimus, esse patrem instar eorum, qui creati sunt, quia genuit, & de filio similiter.

Secundo impugnatur horum opinio, quia non recte dicunt fundam. relationis paternitatis esse solam essentiam intelligentem se, &c. cum enim hæc sit in filio, in filio quoque intelligeremus fundam. paternitatis, quod est absurdum. Cum autem loquimur de fundamento relationis diuinæ non contendimus asserere aliquid distinctum ex natura rei ab ipsa relatione, sed id, quod nostro modo concipitur ut causa proxima relationis: essentia autem non est proxima causa, etiam ut intelligens; quia sic reperitur in filio: ergo est ratione intellectio- nis notionalis, quæ est productio: hanc autem nos vocamus originem: eumque fundamentum prius, debeat concipi, quam relatio. origo prius erit in nostra consideratione quam relatio.

Tertio, cum principium originis, videlicet generationis, non sit solæ essentia, sed persona, quia essentia non producit, sed persona & nostro modo intelligendi prius concipimus id, unde est generatio, quam ipsam generationem: neque enim principium est per generationem, sed contra nostro modo intelligendi: necesse est personam primam prius concipi in se, esse, quam producere: tunc autem nequit relatione paternitatis constituta considerari, quia paternitas non potest prius intelligi generatione, ut contra Marfil. aduersarij quoq; fatentur, & nos c. præcedenti probauimus.

B b

CAP.

fateretur, neminem posse plene & distincte intelligere personam patris, nisi paternitate intellecta, cum tamen plane fateatur in corpore, posse intelligi personam patris prius esse, quam generare, & tunc non concipi sub ratione patris, sed ingeneriti. Bisariam igitur primam personam considerat Bonauentura. quid ergo mirum, si dupliciter quoque consideratione nostra constituitur, ut explicatum est: Ad id quod ea, quæ diximus. solum de constitutione primæ personæ intelligenda sunt. Nam de distinctione dicendum est, paternitate distinguere sub expresso & formali conceptu paternitatis & relationis ad filium: nondum enim intelligitur distincta, donec alia intelligitur, à qua distinguatur: tunc autem iam refertur ad illam actu relatione paternitatis & generationis.

CAPVT VI.

Satisfit argumentis Scoti in primo capite allatis.

Reliquum est, ut si quæ sunt argumenta huic nostre sententiae opposita, ea diluamus. Primum autem satisfaciendum est argumentis Scoti allatis in 1. c. occasione quorundam præfens controuersia disputata à nobis est: deinde aliqua, quæ nobis obici possunt, dissoluenda sunt. Ad omnia vero argumenta Scoti, quæ continentur, prius intelligi eam personam esse, quæ generare, responderetur: ita esse; præterea tunc non considerari sub expresso conceptu paternitatis sic enim plane conuincerent non esse necessariam originem, nec personam patris esse principium generationis: nihilominus non considerari tunc personam constitutam aliquo omnino absoluto: nam secundum se ad producendum, relatione cōcipitur. Quomodo autem nihil obstat, relationem illam esse rationis & non realem, infra explicabitur. Quare ex argum. Scoti solum superest tertium in priori ordine positum, quod peculiarem habeat difficultatem. Eo vero probare nititur Scotus, generationem prius terminari ad absolutum, quam ad relationem, eo quod ad relationem non sit motus: id quod eo maxime confirmatur, quod relatum non potest ad aliud relatum formaliter terminari, sed ad absolutum: quare pater respicit filium prius constitutum proprietate absoluta, quam intelligatur esse filius.

Ego quidem fateor, relatum in creaturis non referri formaliter ad aliud relatum, sed absolutum: in diuinis tamen necessario referri debere ad relatum. De creaturis id mihi in adeo ex Arist. primum quia 1. 5. metaph. c. 15. aperte docet, ideo visum non referri ad visibile, nec intellectum ad intelligibile, quia committeretur in definitione illorum inutilis circulus, ut late deduximus supra disp. 104. c. 1. cui doctrinæ consentiens S. Tho. sup. q. 25. art. 3. docet, omnipotentiam Dei non recte definiti per possibile, eadem omnino ratione, quia esset inutilis circulus in definitione, atque idemmet eodem prioris modo esset, si pater referretur ad filium, & per illum definiretur: ergo, si in visu & intellectu, quæ à quibusdam dicuntur relata tertij generis, non mutua putauit Arist. illud esse incommodum, idē in aliis relatis existimare debuit, aut si in aliis nullum est, in intellectu & sensu esse non potest.

Deinde Arist. in predicam. cap. de relatis. nunquam dixit proprium esse relatorum, ut nō possit vnum cognosci, nisi cognito alio sub formali ratione relati: sed non posse relatum cognosci, nisi id, ad quod refertur, cognoscatur, id quod verissimum est, de

Vasquez in 1. p. tom. 2.

termino etiam absoluto, ut cognosci non possit relatum, nisi cognoscatur terminus, ad quem est relatum. Quia etiam ratione definiens Arist. relatum, quod non tantum dicitur, sed est aliud, non dixit, relatum est, quod est aliud relatum, sed cuius totum esse est aliud esse.

Quocirca placet mihi sententia Scoti in 1. disp. 30. q. 1. aliterit, relata in vniuersum terminari formaliter ad absolutum, dummodo id solum intelligat in reatiuis creatis, nam de diuinis personis alia ratio, ut subinde dicemus. Ex quo sequitur, relatiua multo melius definiti per terminum absolutum: nam si per terminum relatum definiantur, committitur inutilis circulus, dum vnum per aliud, & contra definitur, & incidemus in negationem repetendo definitum in definitione ponendo definitionem nominis positi in definitione loco ipsius nominis hoc modo, visus est eius, cuius est visus per visibile definitur, nam visibile est, cuius est visus, quam negationem Arist. vnitate contendit c. illo 1. citato. Et quamuis vere dicamus, vnum relatum esse alterius relati, ut dimidium dupli dimidium, & pater filij pater: & intellectus intelligibilis intellectus; id enim significauit Arist. c. illo 15. cū per parenthesin dixit (*etiam si verum est dicere*) ut explicauit disp. 140. c. 2. nihilominus nobis non recte innoscitur natura relati, cum per alterum relatum formaliter definitur, & ita Mathematici non definiunt dimidium hoc modo, quod est dupli dimidium; sed ita quod *vis sumptum reddit totum*. & sic de aliis. Arist. quoque 5. Metaph. c. 12. definit potentiam actiuam non per passiuam, quæ est correlata; sed hoc modo, *principium transmutatiuum in altero, prout alterum est*. Non dixit esse transmutatiuum principium transmutabilis ut transmutabile est; sed *in altero prout alterum est*. Sic etiam pater non recte definitur, qui habet filium quia rursus dicere deberemus filium esse, qui habet patrem; & ita æque ignotum vnum atque alterum post definitionem maneret: sed dicere debemus, pater est viuens, quod produxit aliud viuens in similitudinem naturæ à principio coniuncto: sic enim vtrumque definitione quoque generationis, quæ non traditur per ordinem ad genitum, sed ad substantiam absolutam tali modo productam. Si autem in ordine ad genitum daretur definitio hoc modo, *Est productio geniti*, ridicula esset definitio, nec naturam illius explicaret: cumq. eodē modo referatur generatio & Pater, si generatio referretur ad absolutum, & per illud definitur, idē de Patre dicendum est.

Verum contra ea, quæ diximus de negatione, videtur esse Arist. lib. 2. Elench. c. 6. nam 1. lib. c. 3. difficultatem proposuit in hunc modum: Si nihil refert loco nominis ponere orationem, hoc est, explicationem eius, facile homines cogentur nugari, hoc est, idem bis inaniter repetere. Cum enim duplum explicatum per orationem idem sit, quod simpli duplum, si dicat aliquis, *simpli duplum*, idem erit, ac si dicat, *simpli simpli duplum*, accipiendo pro illo vocabulo, *duplum*, quod erat in priori oratione. definitionem illius, nempe, *simpli duplum*: & si iterum pro duplo, quod erat in ea posteriori oratione *simpli duplum*, ponas eius definitionem, dicere poteris, *simpli simpli simpli duplum*. Responder autem in eo 2. libro capite 6. obscuris admodum verbis, quæ hunc reddunt sensum, nempe hæc nomina ad aliquid relata non significare idem coniunctum, atque separata, eo quod separata à

B b 2

termini-

termino relato significant, aut explicantur per orationem, in qua ponitur terminus relatus; ut cum dicimus, *Duplum est simpli duplum*: sed cum ponuntur in oratione simul cum termino relato, non significant, hoc est, non debent eodem modo explicari, ad dito iterum termino relato: quare duplum positum in oratione cum simplo, ut dicimus, *simpli duplum*, non debet iterum explicari per simplum dicendo, est *simpli simpli duplum*, ergo eodem modo dicere possumus; etiam si vnum relatum definiatur per aliud relatum, ut Pater per Filium, loco relati positi in definitione non licere ponere definitionem eius, qua posita vere in nugationem incidere: eo quod licet illud relatum per se sumptum explicetur per aliud relatum; positum tamen in definitione, & coniunctum cum aliis non possit per relatum aliud explicari; siquidem ex Arist. constat vnum relatum non esse explicandum eodem modo sumptum per se, & coniunctum cum aliis.

27.
Dissoluitur.

Respondeo Aristot. non dixisse, quodcumque nomen etiam relatum positum in definitione, vel in oratione, quod nondum explicatum est, non posse explicari, ac si per se sumptum esset; cum oppositum aperte docuerit 5. *Metaphys.* cap. 15. ut supra disput. 104. cap. 2. memorauimus, sed solum docuisse, relatum, quod explicatur per repetitionem sui cum termino suo relato, & ita positum in oratione dicatur esse alterius relati, ut cum dicimus, *duplum est simpli duplum*, (hoc enim vere dicitur, ut eodem primo capite ex Aristotele notauimus) non posse exponi repetito iterum termino relato, per quem explicatur; & ita pro eo, quod dicitur, *duplum est simpli duplum*, non licere retento illo *simpli*, iterum explicato vocabulo *duplum* dicere, *duplum est simpli, simpli duplum*. Eo igitur loco Aristot. non disputat, an liceat terminum relatum, per ordinem ad quem aliud relatum definitur, positum in definitione explicare, de quo tractauerat in illo 5. *Metaphys.* cap. 15. & dixerat posse ita fieri, & ideo non recte definiti visum per visibile, quia sequeretur nugatoria illa repetitio; sed melius definiti visum per aliquid prius visibile. Ratio vero discriminis est, quia cum relatum explicatur per aliud relatum facta ipsius repetitione, simul cum altero relato in oratione, ut cum dicimus, *duplum est simpli duplum*, iam accipimus illud, ut explicatur per simplum, & ita amplius non explicandum per nouam repetitionem simpli, quæ sane nullius momenti esset; neque ad explanationem illius quidquam referretur: tamen cum terminus aliquis etiam relatus non definitus, neque explicatus ponitur in definitione, ipsa ratio postulare videtur, ut explicetur & definiatur ad perspicuitatem ipsius definitionis. Si enim quis quaerat, quid sit ille terminus, qui ponitur in definitione, non est ei neganda definitio. Quare si propria definitio esset vnus relati per aliud relatum, incidere in circulum, ut dictum est. Merito ergo diximus relata definienda esse per terminum absolutum. Hinc intelliges id, quod ait Porphyrius cap. de specie. genus per speciem & contra definiti debere: non enim intelligit (ut Logici putauit) genus definiendum per speciem, quatenus species est correlata generi, hoc est, quatenus illi subicitur, sic enim committeretur: inutilis circulus: sed per speciem, quatenus species quoque alia ratione de pluribus differentibus numero prædica-

28.
Porphyrius.

tur. Sic enim innotescit nobis, quomodo genus prædicetur de iis, quæ specie differunt, ea nempe specie, quæ talis est, ut sub se plura vt minimum contineat indiuidua. Sed de his satis.

Nunc vero, quod attinet ad nostrum institutum, dico Patrem æternum referri quidem, non ad aliquid solum, sed ad Filium sub ratione filiationis relata: tamen si in creatis alia sit ratio, eo quod in creatis generatio substantialis terminatur ad substantiam: ad relationem vero nullo modo, quia illa aduenit substantiæ, & personæ, aut naturæ generatæ, ad quam terminatur generatio: in diuinis vero alio modo, quia cum relatio sit subsistens, imo ipsa forma hypostatica iuxta veriorum opinionem, ad ipsam vt constituentem personam substantialiter terminatur generatio. Id enim, quod generatur in Deo, est persona, non natura: ergo refertur in diuinis genitor, hoc est, Pater eodem modo, quo generatio ad Filium, vt filius est, tanquam ad proprium & per se terminum. Et qui vellent definire ipsum, vt in seipso est, hoc modo deberet definire, & hoc modo relatum clare inueniretur. At vero nos viatores, qui instar reum creaturarum diuina intelligimus, etiam si vere dicimus, Pater in Deo est Filius pater, & contra; melius tamen nobis ipsis explicamus naturam Patris per terminum absolutum, sicut in humanis, hoc modo, Pater æternus est, qui produxit à principio filium coniuncto personam viuentem in similitudinem suæ naturæ. Sic enim & generationem diuinam superius disput. 113. definiuimus, quam non tam bene definiremus per terminum correlatum hoc modo, est *productio geniti, aut filij*.

Eodem modo de relatione Spiritus sancti dicendum est, terminari ad Filium vt spiritum formaliter alia tamen ratione, quia scilicet et hac sola ratione Filius ab eo distinguitur, vt disp. 147. dictum est; relatio autem à termino suo debet distingui. De Patre vero alia est ratio. Nam cum ab Spiritu sancto distinguatur sola paternitate, & ea constituitur in ratione personæ, non spirationis, ea etiam poterit esse terminus Spiritus sancti, non ratione spirationis. Et sic manet satis factum rationibus Scoti allatis in primo argumento.

CAPVT VII.

Diluuntur alia argumenta, quæ nobis opponi possunt.

Ceterum opponi nobis aliqua possunt contra id, quod diximus cap. 5. explicantes secundum propriam sententiam, quo modo Pater æternus intelligatur à nobis prius esse, quam generare. Ea igitur in hoc capite diluere necesse est.

Primum arguit Scotus quodlib. 4. §. Contra istam, dum, hac ratione, Innascibilitas est sola negatio, ergo ea non potest intelligi constituta prima persona, antequam intelligatur generare. Quod dicitur, quis dicat cum Anisiod. & Bonan. esse aliquid positum, tamen, etiam si negatione significetur, nihilominus esse à se; sic vrget Scotus: vel illa vox, à se, denotat rationem principij, & ita Pater non est à se, quia vt ait Augustinus primo de Trinitate, cap. primo, idem non potest esse sui ipsius principium: aut illa vox, denotat non esse ab alio, & sic solam negationem denotat non esse ab alio, & sic solam negationem significat. Respondeo his variis modis vel negatione processionis, quam denotat, generationis, vel voce illa à se, significari rationem pri-

mi principij, quæ nomine etiam fontalis plenitudinis, non autem nomine paternitatis denotatur, & melius negatione quam positio exprimitur, quamvis ratione huius positiui constituitur notio, non sola negatione, vt disp. 137. c. 5. notatum est.

Arguit deinde idem Scotus hoc pacto, aut innascibilitas significat relationem, aut proprietatem absolutam, aut essentiam; si essentiam, non potest constituitur personam, nec illam contrahere relationem autem nequit significare, quia nulla alia relatio videtur esse, quam paternitas, quæ personæ solum conueniat, vel erunt plures relationes personales in Deo, quam quatuor, quod est absurdum: superest igitur, vt significet proprietatem absolutam, ac proinde persona in illo prior, absoluto aliquo constituitur.

Respondeo id, quod per innascibilitatem concipimus, esse proprietatem conceptam relative; ea namque voce significamus fontalem plenitudinem, vel primum principium producendi, quæ sane relatio in Deo non est realis, quia in eo non distinguitur posse generare ab eo, quod est, actu generare; & hoc satis est, vt intelligatur tanquam proprietas Patris fundamentum huius fecunditatis primæ & fontalis. Nec mirum est (cum id proveniat ex diuerso modo concipiendi) vt id, quod actu generat a se, veluti fons, qui est Pater innascibilis, concipiatur à nobis per modum potentis generare, antequam intelligatur generare. In quo non multiplicamus relationes, sed diuerso modo eandem concipimus instar rerum creatarum: ideoque Henricus ait, primam personam prius considerari vt potentem generare, quam actu generantem. Ob id tamen non constituimus diuersam notionem in Deo innascibilitatem, quatenus significat fontem primum & actu manantem & potentem manare, quia eandem dignitatem fontis & primæ originis denotat. Nec obstat, si dicamus illam proprietatem innascibilis & fontis exprimi à nobis per relationem rationis, quo minus concipiatur personam sub eo conceptu constitutam. Nam cum constitutio hæc sit per rationem, mirum non est, si eadem fecunditate diuerso modo à nobis concepta eadem persona diuerso modo constituta apprehendatur.

Verum tamen si Scotus loco citato & Henricus doceant, personam primam concipi à nobis prius vt potentem generare, quam actu generare; existimant enim cum omnibus aliis doctoribus, personam prius intelligi quam originem; nihilominus arguit Scotus loco citato, vt probet, non posse constitui primam personam relatione illa potentis generare, tum quia alia personæ constituitur relationibus fundatis non in potentia sed in actu: tum etiam quia, cum sit relatio rationis, non potest constituitur personam realem. Respondetur tamen, alias personas non posse concipi ante actum originis passivæ, & ita non posse constitui relatione fundata in potentia: at vero personam primam concipi à nobis esse, antequam generare, & ideo tunc posse per nostrum intellectum constitui relatione illa potentis, quia alia relatione non potest constitui. Hanc vero relationem esse rationis nihil obstat, vt proxime dictum est. Quare vero, cum concedat Scotus primam personam posse cogitari potentem generare, antequam actu generet, nihilominus dicat, tunc non constitui relatione illa aut proprietati potentis generare.

Vaquez in 1. parte Tom. 2.

re, dicemus in annotationibus articuli sequentis.

Atque hinc etiam defenditur communis doctrina, quæ affirmat, absolutam in diuinis esse communia personis. Innascibilitas enim eo modo concepta ante actualem generationem non est omnino absoluta id nostro conceptu. Et quamvis relationes rationis, quæ fundantur in nuda essentia sint communes omnibus personis, sicut essentia: relationes tamen fundatæ in proprietate personali, & nostro modo concipiendi non sunt communes. Nam nomine verbi denotatur respectus rationis, & nomine doni similiter, vt vidimus disput. 144. cap. 2. & disp. 154. c. 2. & tamen non sunt communes personis: ergo cum hic respectus fecunditatis primæ, & fontis potentis manare fundetur in persona prima nostro modo concipiendi, non debet esse communis omnibus personis. Si quæras, quod sit fundamentum huius relationis: respondeo ipsam personam conceptam per modum secundæ, quæ sane fecunditas idem est re ipsa cum relatione paternitatis, sed nostro modo concipiendi tunc consideratur sub respectu potentis, & nondum actu generantis.

ARTICVLVS III.

Virumque ablati per intellectum relationibus à personis, adhuc remaneant hypostases.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod abstractis per intellectum proprietatibus seu relationibus à personis, adhuc remaneant hypostases. Id enim ad quod aliquid se habet ex additione, potest intelligi remoto eo quod sibi additur. Sicut homo se habet ad animal ex additione, & potest intelligi animal remoto rationali. Sed persona se habet ex additione ad hypostasim. Est enim persona hypostasis proprietate distincta ad dignitatem pertinet. Ergo remota proprietate personæ à persona intelligitur hypostasis.

2. Præterea, Pater non ab eodem habet quod sit Pater, & quod sit aliquis. Cum enim paternitate sit Pater: si paternitate esset aliquis, sequeretur quod Filius, in quo non est paternitas, non esset aliquis. Remota ergo per intellectum paternitate à Patre, adhuc remanet quod sit aliquis, quod est esse hypostasis. Ergo remota proprietate à persona, remanet hypostasis.

3. Præterea, August. dicit 5. de Trinit. Non hoc est dicere ingenitum quod est dicere Patrem. Quia si Filium non genuisset, nihil prohiberet eum dicere ingenitum, sed si Filium non genuisset, non inesset ei paternitas. Ergo remota paternitate, adhuc remanet hypostasis Patris vt ingenita.

Sed contra est quod Hilar. dicit 4. de Trinit. Nihil habet filius nisi natum. Natiuitate autem est Filius. Ergo remota filiatione non remanet hypostasis Filij. Et eadem ratio est de aliis personis.

Bb 3

Respon-

*Abstractum
diuini, sunt
communes
personis.*

34.

212.
1. dist. 26. q.
1. art. 2. q.
pos. q. 8. art.
4. q. 1. scilicet.
3. cap. 61.
q. 62.

Libro 5. de
Trinit. cap. 6.
in princip.
tom. 3.

Libro 2. de
Trinit. non
motum re-
mote à prim.
cap.

Respondeo dicendum, quod duplex fit abstractio per intellectum. Vna quidem secundum quod vniuersale abstrahitur à particulari, vt animal ab homine. Alia vero secundum quod forma abstrahitur à materia. Sicut forma circuli abstrahitur per intellectum ab omni materia sensibili. Inter has autem abstractiones hæc est differentia, quod in abstractione, quæ fit secundum vniuersale & particulare, non remanet id à quo fit abstractio. Remota enim ab homine differentia rationali, non remanet in intellectu homo, sed solum animal. In abstractione vero, quæ attenditur secundum formam à materia vtrumque manet in intellectu. Abstrahendo enim formam circuli ab ære remanet seorsum in intellectu nostro & intellectus circuli & intellectus æris. Quamuis autem in diuinis non sit vniuersale, neque particulare, nec forma & materia secundum rem, tamen secundum modum significandi inuenitur aliqua similitudo horum in diuinis, secundum quem modum Damasc. dicit, quod commune est substantiæ particulare vero hypostasis. Si igitur loquamur de abstractione quæ fit secundum vniuersale & particulare, remotis proprietatibus, remanet in intellectu essentia communis, non autem hypostasis Patris, quæ est quasi particulare. Si vero loquamur secundum modum abstractionis formæ à materia, remotis proprietatibus non personalibus, remanet intellectus hypostaseon & personarum. Sicut remoto per intellectum à Patre quod sit ingenuus, vel spirans, remanet hypostasis, vel persona Patris. Sed remota proprietate personali per intellectum, tollitur intellectus hypostasis. Non enim proprietates personales sic intelliguntur aduenire hypostasibus diuinis sicut forma subiecto præexistenti, sed feruntur secum sua supposita in quantum sunt ipsæ personæ subsistentes. Sicut paternitas est ipse Pater. Hypostasis enim significat aliquid distinctum in diuinis, cum hypostasis sit substantia indiuidua. Cum igitur relatio sit quæ distinguit hypostasies & constituit (vt dictum est) relinquatur quod relationibus personalibus remotis per intellectum, non remaneant hypostasies. Sed (sicut dictum est) aliqui dicunt, quod hypostasies in diuinis non distinguuntur per relationes, sed per solam originem, vt intelligatur Pater esse hypostasis quædam per hoc, quod non est ab alio: Filius autem per hoc, quod est ab alio per generationem. Sed relationes aduenientes quasi pro-

prietates ad dignitatem pertinentes constituunt rationem personæ. Vnde & personales dicuntur. Vnde remotis huiusmodi relationibus per intellectum, remanet quidem hypostasis, sed non persona. Sed hoc non potest esse propter duo. Primum, quia relationes distinguunt & constituit hypostasies, vt ostensum est. Secundo, quia omnis hypostasis naturæ rationalis est persona, vt patet per definitionem Boeth. dicentis, quod persona est rationalis naturæ indiuidua substantia. Vnde ad hoc quod esset hypostasis, & non persona, oporteret abstrahi ex parte naturæ rationalitatem, non autem ex parte personæ proprietatem.

Ad primum ergo dicendum, quod persona non addit supra hypostasim proprietatem distinguentem absolute, sed proprietatem distinguentem ad dignitatem pertinentem. Totum enim hoc est accipiendum loco vnius differentie. Ad dignitatem autem pertinet proprietates distinguens, secundum quod intelligitur subsistens in natura rationali. Vnde remota proprietate distinguente à persona non remanet hypostasis, sed remaneret, si tolleretur rationalitas naturæ. Tam enim persona quam hypostasis est substantia indiuidua. Vnde in diuinis de ratione vtriusque est relatio distinguens.

Ad secundum dicendum, quod paternitate Pater non solum est Pater, sed est persona: & est, quis, siue hypostasis. Nec tamen sequitur quod Filius non sit quis, siue hypostasis, sicut non sequitur quod non sit persona.

Ad tertium dicendum, quod intentio Augustini non fuit dicere quod hypostasis Patris remaneat ingenua remota paternitati: quasi innascibilitas constituat & distinguat hypostasim Patris. Hoc enim esse non potest: cum ingenuum nihil ponat, sed negatiue: vt ipsemet dicit. Sed loquitur in communi: quia non omne ingenuum est Pater. Remota ergo paternitate, non remanet in diuinis hypostasis Patris vt distinguitur ab aliis personis, sed vt distinguitur à creaturis: sicut Iudei intelligunt.

CONCLUSIO est. Remotis relationibus personalibus per intellectum, neque remaneant hypostasies, neque personæ: remota tamen spiratione alicuius, remanet persona Patris & Filij.

Notationes circa articulum.

Bona in 1. dist. 26. qu. 2. approbare videtur sententiam eorum, qui allerunt, abstractionis relationibus manere adhuc hypostasies in deo propter solam

Lib. 3. or. 6.
fidel. cap. 6.
in princ.

Artic. præc.

Artic. præc.

origines: esset enim in Deo qui ab alio, & à quo alius, relationes enim posteriores sunt originibus. Hæc tamen sententia facile conuincitur ex disp. 13. 8. ubi probatum est, originibus non constitui personas, nec distingui formaliter. Et quidem nisi cum originibus in Deo intelligeremus producents & productum, quænam persona cogitari posset nam generatio actiua, aut passiva non est persona, sed via ad illam.

Addit Scotus quolib. 4. §. Ex istis duabus, remotis personalibus relationibus manere adhuc saltem vnâ personam, videlicet Patris, quia prima persona intelligitur à nobis vt secunda, & potens generare, sicut dixit Henricus, quem ipse ibidem refert, antequam intelligatur actus generare. Neque enim Scotus impugnât Henricum, quo dixerit, posse intelligi personam primam eo modo ante generationem; sed quod affirmauerit, relatione illa potentis generare constitui, antequam intelligatur generare. Id autem refutat Scotus consentaneè doctrinæ suæ: cū enim putet ipse, personas ex natura rei constitui, vt cap. 4. præcedentis disputationis memorauit, & illa relatio in Deo sit tantum rationis, quia in Deo non est alia relatio re ipsa, quam actus producents & actus producti; merito iuravit Scotus, non posse ea relatione constitui personam: at eam concipi posse sub illo solum conceptu secundæ & potentia generare, negare non potuit. Nos vero, qui in disp. 13. cap. 2. probauimus, constitutionem diuinarum personarum esse tantum per intellectum nostrum, recte etiam intulimus præcedenti disp. cap. 5. non solum posse concipi à nobis primam personam, vt secundam, & potentem generare, antequam intelligatur generans: verum etiâ proprietate illa concepta per modum relationis, etiam si sit rationis, recte à nobis posse constitui primam personam.

Quocirca si S. Tho. loqueretur de persona Patris, vt à nobis concipitur, antequam generet, non dubitaret asserere, posse quidem concipi, vt personam non intellecta relatione Patris, vt relatio est, cum ipse id aperte fateatur articulo seq. ergo cum asserit in hoc art. remotis relationibus non manere personas, loquitur de relationibus seu proprietatibus personalibus, qualescumque illæ sint, vel quomodocumque concipiantur, quatenus ab originibus distinguuntur: & inquit, remotis his proprietatibus quæ intelliguntur per modum forme inherentes, etiam si maneant origines, nō posse intelligi personas: quia originibus, vt origines sunt, non possunt constitui & distingui, vt art. 2. dixerat.

Ex eodem principio sequitur, non negare Doctorem sanctum, posse concipi tres personas conceptu communi personæ in Deo non intellectis relationibus secundum particulares illarum rationes: sed eas nō posse peculiariter cognosci, nec in vniuersum: nisi cognita proprietate per modum inherentes, quocumque modo illa concipiatur, nec sufficere conceptum originis quomodolibet, vt intelligatur persona.

ARTICVLVS IV.

Utrum actus notionales præintelligantur proprietatibus.

Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod actus notionales præintelligantur proprietatibus. Di-

citur enim Magister 27. distinctione Sententiarum 1. quod Pater temper est, quia genuit Filium. Et ita videtur, quod generatio secundum intellectum præcedat paternitatem.

2. Præterea. Omnis relatio præsupponit intellectu id supra quod fundatur: sicut æqualitas quantitatem. Sed paternitas est relatio fundata super actione quæ est generatio. Ergo paternitas præsupponit generationem.

3. Præterea. Sicut se habet generatio actiua ad paternitatem, ita se habet natiuitas ad filiationem. Sed filiatio præsupponit natiuitatem. Ideo enim filius est, quia natus est. Ergo & paternitas præsupponit generationem.

Sed contra. Generatio est operatio personæ Patris. Sed paternitas constituit personam Patris. Ergo prius est secundum intellectum paternitas quam generatio.

Respondeo dicendum, quod secundum illos qui dicunt, quod proprietates non distinguunt & constituunt hypostasies sed manifestant hypostasies distinctas & constitutas, absolute dicendum est quod relationes secundum modum intelligendi consequuntur actus notionales, vt dici possit simpliciter, quod quia generat, est Pater. Sed supponendo quod relationes distinguant & constituant hypostasies in diuinis, oportet distinctione vri.

Quia origo significatur in diuinis actiue & passiue: actiue quidem, sicut generatio attribuitur Patri, & spiratio sumpta pro actu notionali attribuitur Patri & Filio. Passiue autem, sicut natiuitas attribuitur Filio, & processio Spiritui sancto. Origines enim passiue significatæ simpliciter præcedunt secundum intellectum proprietates personarum procedentium etiam personales. Quia origo passiue significata significatur, vt via ad personam proprietate constitutam. Similiter & origo actiue significata prior est secundum intellectum, quam relatio personæ originantis, quæ non est personalis. Sicut actus notionalis spirationis, secundum intellectum præcedit proprietatem relationum innominatam, communem Patri, & Filio. Sed proprietates personales Patris potest considerari dupliciter. Vno modo vt est relatio, & sic iterum secundum intellectum præsupponit actum notionalem. Quia relatio in quantum huiusmodi fundatur super actum. Alio modo secundum quod est constitutiva personæ. Et sic oportet quod præintelligatur relatio actui notionali, sicut persona agens præintelligitur actioni.

Bb 4

Ad

Ad primum ergo dicendum, quod cum Magister dicit, quod quia generat, est Pater: accipitur nomen patris secundum quod designat relationem tantum, non autem secundum quod significat personam subsistentem. Sic enim oportet e conuerso dicere, quod quia Pater est, generat.

Ad secundum dicendum, quod obiectio illa procedit de paternitate, secundum quod est relatio, & non secundum quod est constitutiva personæ.

Ad tertium dicendum, quod natiuitas est via ad personam Filij. Et ideo secundum intellectum præcedit filiationem etiam secundum quod est constitutiva personæ Filij. Sed generatio actiua significatur ut progrediens à persona Patris. Et ideo præsupponit proprietatem personalem Patris.

CONCLVSIO est, Origo passiuæ intelligitur prius, quam proprietatis & relatio, quæ originem consequitur, actiue quoque considerata prior est, quam relatio personæ producentis. De doctrina huius articuli satis dictum est à nobis disp. præc. cap. 5. tum etiam quo modo persona Patris à nobis intelligatur, antequam generet, de quo hic quoque differit S. Tho. ibi, satis explicatum est.

QVÆSTIO XLI.

De personis in comparatione ad actus notionales.

DEinde considerandum est de personis in comparatione ad actus notionales.

Et circa hoc quaeruntur sex.

ARTICVLVS I.

Utrum actus notionales sint attribuendi personis.

214.
Opus 3. c.
651.

In medio lib.

AD primum sic proceditur. Videtur, quod actus notionales non sint personis attribuendi. Dicit enim Boethius in libro de Trinitate, quod omnia genera cum quis indiuiduum vertit prædicationem, in diuinam mutantur substantiam, exceptis relatiuis. Sed actio est vnum de decem generibus. Si igitur actio aliqua Deo attribuitur, ad eius essentiam pertinebit, & non ad notionem.

Libro 5. de
Trinit. cap. 4.
c. 5. tomo. 3.

2. Præterea. Augustinus dicit 5. de Trinitate, quod omne quod de Deo dicitur, aut dicitur secundum substantiam, aut secundum relationem. Sed ea quæ ad substantiam pertinent, significantur, per essentialia attributa: quæ vero ad relationem per nomina personarum, & per nomina proprietatum. Non sunt ergo præter hæc attribuendi personis notionales actus.

3. Præterea. Proprium actionis est esse passionem inferre. Sed in diuinis non ponimus passionem. Ergo neque actus notionales ibi ponendi sunt.

Sed contra est quod Augustinus dicit in libro de fide ad Petrum. Proprium quidem Patris est quod Filium genuit. Sed generatio actus quidam est: ergo actus notionales ponendi sunt in diuinis.

Respondeo dicendum, quod in diuinis personis attenditur distinctio secundum originem. Origo autem conuenienter designari non potest, nisi per aliquos actus. Ad significandum igitur originis ordinem in diuinis personis necessarium fuit, attribueret personis actus notionales.

Ad primum ergo dicendum quod omnis origo designatur per aliquem actum. Duplex autem ordo originis attribui Deo potest. Vnus quidem secundum quod creatura ab eo progreditur: & hoc commune est tribus personis. Et ideo actiones quæ attribuuntur Deo ad designandum processum creaturarum ab ipso, ad essentiam pertinent. Alius autem ordo originis in diuinis attenditur secundum processionem personæ à persona. Unde actus designantes huius originis ordinem, notionales dicuntur: quia notionem personarum sunt personarum habitudines ad inuicem, ut ex dictis patet.

Ad secundum dicendum, quod actus notionales secundum modum significandi tantum differunt à relationibus personarum, sed re sunt omnino idem. Unde Magister dicit in 1. Sent. 26. dist. quod generatio & natiuitas alijs nominibus dicuntur paternitas & filiatio.

Ad cuius euidentiam attendendum est, quod primo oportet cognoscere originem alicuius ab alio ex motu. Quia enim aliqua res à sua dispositione remoueretur per motum, manifestum fuit hoc ab aliqua causa accidere. Et ideo actio secundum primam nominis impositionem importat originem motus. Sicut enim motus, prout est in mobili ab aliquo, dicitur passio: ita origo ipsius motus secundum quod incipit ab alio, & terminatur in id quod mouetur, vocatur actio. Remoto igitur motu, actio nihil aliud importat, quam ordinem originis, secundum quod à causa aliqua vel principio procedit in id, quod est à principio. Unde, cum in diuinis non sit motus actio personalis producat personam, nihil aliud est, quam habitudo principij ad personam, quæ est à principio. Quæ quidem habitudines sunt relationes vel notionem. Quia tamen de diuinis

diuinis & intelligibilibus rebus loqui non possumus; nisi secundum modum rerum sensibilium, à quibus cognitionem accipimus, & in quibus actiones & passionibus in quantum motum implicant, aliud sunt à relationibus, quæ ex actionibus & passionibus consequuntur: oportuit scilicet significari habitudines personarum per modum actus, & scilicet per modum relationum. Et sic patet quod sunt idem secundum rem, sed differunt solum secundum modum significandi.

Ad tertium dicendum, quod actio secundum quod importat originem motus, infert ex se passionem: sic autem non ponitur actio in diuinis personis. Vnde non ponuntur ibi passionibus, nisi grammatice loquendo, quantum ad modum significandi, sicut patri attribuiamus generare, & filio generari.

CONCLVSIO articuli est, Ad significandum ordinem originis necessarium fuit attribuire personis actus notionales.

Notationes circa articulum.

VT melius intelligamus omnia, quæ in hoc articulo & in tota quæst. traduntur, quædam notanda sunt. Primum est, originem, seu actum notionalem idem esse. Origo dicitur ipsa via & actus, quo persona producit, & quo procedit, ut generatio, spiratio, processio: sicut etiam in quolibet agente inter ipsum & effectum assignamus medium quandam actum productionis ut infra explicabitur. Dicitur autem in diuinis hæc origo actus notionalis; nã sicut dicitur notiones formæ quædam à nobis conceptæ, quibus personæ designantur, de quibus disputat. 137. & seq. dictum est: etiam hæc origines dicuntur actus notionales, quia conducunt ad dignoscendas personas. Et Patres quidem indiscriminatim ipsi vtuntur & relationibus, tanquam notionibus personarum.

Secundo obseruandum est, actum notionalem non esse solâ ratione productionis, sed includere etiam operationem intelligendi; quia ut disp. 112. probatum est, generatio in Deo essentialiter est intellectio, & spiratio essentialiter est dilectio: addit autem supra rationem harum operationum relationem productionis. Quare qui affirmaret, originem esse quid absolutum secundum rem, grauiterrè erraret; tolleretur enim ordinem realem productionis ad rem productam: ob id tamē non debemus addere plures relationes reales in Deo supra quatuor, quas Scholastici omnes cōcedunt: quia generatio actiua cum non sit aliud quam paternitas veluti via & generatio passiuā nihil aliud quam filiatio in fieri & in via, non debent distinguere relationes constitutivæ: sed constituuntur origines relationum: nomine enim relationis absolute intelligimus eam, quæ est per modum formæ in facto esse.

Tercio nota, originem idem esse secundum rem cum essentia, & persona, non adæquate cum essentia, sed cum persona: id enim dicimus adæquate esse idem, cum alio quod est etiam cum ceteris, cum quibus illud identitatem habet: & quia

origo ita est idem cum essentia, ut non sit cum omnibus personis, cum quibus essentia idem est, ideo dicimus originem non esse idem adæquate cum essentia; est autem adæquate idem cum persona, quia quæcunque origo idem est cum sua persona, actiua cum producente, & passiuā cum producta, & non cum alia.

Quarto. Notanda est doctrina S. Tho. in solutione secundi, ubi ait, originem idem esse secundum rem cū relatione, & differre secundum modum significationis. Cum inquit secundum modum significationis, non debet intelligi esse solam nominum differentiam: sic enim dicendum esset, generare, & paternitatem, generari & filiationem synonyma esse, quod est absurdum. Differunt igitur conceptus, & ratione nostra, si differunt significatione, ut diximus disp. 159. cap. 4. quia diuersa significatio penes nostrum modum concipiendi sumitur. Adde ex mente Doctoris sancti in ea solutione, originem actiuam esse idem cum relatione personæ producentis, & passiuam cum relatione personæ productæ, ut generare cum paternitate, & generari cum filiatione; & ita originem actiuam, & passiuam non esse in eadem persona: cum tamē in humanis actio & passio sint in eodem subiecto: actiua enim est in producente, passiuā in producta, & ita realiter distinguuntur, sicut ipsæ personæ & relationes.

Sic sentiunt cum Magistro in 1. d. 26. quem citat S. Thom. ceteri Scholastici, Gabriel, & Capreolus eadem d. q. 1. Durand. quæst. 2. Scotus disp. 28. quæst. 3. Ferrariensis 4. contra gentes capite. 26. Caieta. Canar. & recentiores Thomistæ. in hunc articulum. Et colligitur ex Patribus, qui assignant dictionem inter personas ex distinctione originū, eius scilicet, quod est generare, & generari, quos commemorauimus disputatione 158. c. 3. in alijs vero actionibus creatis idem omnino secundum rem est actio & passio, & in eodem subiecto simul sunt, ut tradit Aristoteles 3. Physicorum, cap. 3. textu 18. & sequentibus: quia actio in humanis, quæ est productio, est motus in subiecto, quod mouetur, ideoque in eo recipitur, & dicitur actio, quatenus intelligitur ut actus interagens, & terminum productum, passio vero, quatenus concipitur ut medium actus inter subiectum recipiens, & formam receptam, & dicitur receptio: at vero in Deo solum est generare, & generari, quæ dicuntur actiua generatio & passiuā, & utraque concipitur ut actus medius inter vnā personam & aliam, altera ut producentis in productum, altera, ut producti à producente. In creatione eodem modo esset, hoc est, in Deo esset creatio actiua, id est, creare: in creatura vero esset passiuā, hoc est, creari, nisi ex tempore inciperet creatio: tamen quia creatio incipit in tempore, & voluntarie Deo nihil intrinsecum in est, vel ex tempore, vel ab æterno ex libera eius voluntate, ut disputatione 80. capite 2. monstratum est, ideo Deus dicitur creare extrinseca denominatione à relatione existente in creatura, non ab origine actiua in ipso existente: nam actus voluntatis ipsius, & intellectus non est ipsa creatio, & origo actiua, sed principium illius.

Addendum tamen est contra Caietanum, & Canari. in hunc articulum, creationem conceptam ut actionem esse medium actum & viam in deum inter creatorem & creaturam sicut in diuinis est creatoris origo.

Origo est idem
ut cum rela-
tione, differt
autem modo
significa-
tionis.

40

Magister
Gabriel
Capreol.
Durand.
Scotus.
Ferrari.
Caietan.
Canar.
Thomistæ.

Aristoteles

41
Creatio ut
actio, est me-
dia inter
creatoris
origo.

origo. Et quamvis sit pura relatio, ea tamen consideratur veluti in fieri, & via & non sicut in facto esse: atque ideo tanquam actus medius debet constitui. Neque S. Thom. docuit oppositum, cum dixit in diuinis ablata ratione viæ, qualis esse solet in motu, nihil manere nisi relationem. Inteligit enim, originem idem omnino esse realiter cum relatione; significari tamen, & concipi per modum actus, ac proinde per modum viæ. Actus enim in suo conceptu via est, cum tamen in motu aliud sit via secundum rem, aliud relatio inde proueniens: manet enim relatio cessante motu. Et quidem S. Tho. in art. 2.4. præced. quæstionis ideo dixit, non posse personas constitui originibus, quia habent rationem viæ quasi tendentis, non autem rationem formæ inhærentis: ergo cum concedat, esse viam ad rem productam secundum suam rationem dicere quoque debet esse actum medium inter personam producentem & productam.

ARTICVLVS II.

Virum actus notionales sint voluntarij.

219
1 dist. 6. ar. 1.
2. 3. 4. po.
q. 2. ar. 3. in
med. lib. 2. 5.
etiam ali-
quantulum
in med. lib.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod actus notionales sint voluntarij. Dicit enim Hilarius lib. 1. de Syno. Non naturali necessitate dicitur Pater genuit filium.

2. Præterea Apost. Col. 1. Transulit nos in regnum filij dilectionis suæ. Dilectio autem voluntatis est. Ergo filius genitus est à patre volente.

3. Præterea. Nihil magis est voluntarium quam amor: sed Spiritus sanctus procedit à Patre & Filio ut amor. Ergo procedit voluntarie.

4. Præterea. Filius procedit per modum intellectus ut verbum: sed omne verbum procedit à dicente per voluntatem. Ergo filius procedit à patre per voluntatem, & non per naturam.

5. Præterea. Quod non est voluntariū, est necessariū, si igitur pater genuit filium non voluntate, videtur sequi quod necessitate genuerit. Quod est contra Augustinum in libro ad Orosium.

*Hic lib. ad Oros. interbi-
tur Dia. 1. 65.
Sicut habet
sur 10. 4. c. 7.
in princ.*

Sed contra est quod August. dicit in eodem libro quod neque voluntate genuit pater filium, neque necessitate.

Respondeo dicendum, quod cum dicitur aliquid esse vel fieri voluntate, dupliciter potest intelligi. Vno modo, ut ablatius designet concomitantiam tantū: sicut possum dicere quod ego sum homo mea voluntate, quia scilicet volo me esse hominem. Et hoc modo potest dici quod pater genuit filium voluntate, sicut & est voluntate Deus: quia vult se esse Deum, & vult se generare filium.

Alio modo sic, quod ablatius impor-

tet habitudinem principij. Sicut dicitur quod artifex operatur voluntate, quia voluntas est principium operis. Et secundum hunc modum dicendum est, quod Deus pater non genuit filium voluntate, sed voluntate produxit creaturam. Vnde in libro de Synodo dicitur, quod si quis voluntate Dei tanquam vnum aliquid de creaturis filium factum dicat, anathema sit. Et huius ratio est, quia voluntas & natura secundum hoc differunt in causando, quia natura determinata est ad vnum, sed voluntas non est determinata ad vnum. Cuius ratio est: quia effectus assimilatur formæ agentis per quam agit. Manifestum est autem, quod vnus rei non est nisi vna forma naturalis per quam res habet esse. Vnde quale ipsum est calefact. Sed formam per quam voluntas agit, non est vna tantum, sed sunt plures, secundum quod sunt plures rationes intellectus. Vnde quod voluntate agitur, non est tale quale est agens, sed quale vult, & illud intelligit esse agens. Eorum igitur voluntas principium est, quæ possunt sic vel aliter esse. Eorum autem quæ non possunt nisi sic esse, principium natura est. Quod autem potest sic, vel aliter esse, longe est à natura diuina, sed hoc pertinet ad rationem creaturæ, quia Deus est per se necesse esse, creatura autem est facta ex nihilo. Et ideo Ariani volentes ad hoc deducere quod filius sit creatura, dixerunt, quod pater genuit filium voluntate, secundum quod voluntas designat principium. Nobis autem dicendum est, quod pater genuit filium, non voluntate, sed natura. Vnde Hilarius dicit in libro de Synodo. Omnibus creaturis substantiā Dei voluntas attulit, sed naturam dedit filio eximpossibili ac non nata substantia perfecta natiuitas. Talia enim cuncta creata sunt qualis Deus esse voluit: filius autem natus ex Deo, talis subsistit, qualis & Deus est.

Ad primum ergo dicendum, quod autoritas illa inducitur contra illos qui à generatione filij etiam cōcomitantiam paternæ voluntatis remouebant dicentes, sic cum natura genuisse filium ut tamen voluntas generandi ei non adesset, sicut & nos multa naturæ necessitate contra voluntatem patimur, ut mortem, senectutem, & huiusmodi defectus. Et hoc patet per præcedentia & subsequencia. Sic enim ibi dicitur, Non enim nolente patre, vel coactus pater, vel naturali necessitate inductus genuit filium.

Ad secundum dicendum, quod Apost. nominat Christum filium dilectionis Dei, in quantum est à Deo superabundanter

dantur dilectus, non quod dilectio sit principium generationis filij.

Ad tertium dicendum, quod etiam voluntas in quantum est natura quædam, aliquid naturaliter, vult, sicut voluntas hominis naturaliter tendit ad beatitudinē. Et similiter Deus naturaliter vult & amat seipsum. Sed circa alia à se voluntas Dei se habet ad utrumque quodam modo, ut dictum est. Spiritus autem sanctus procedit ut amor, in quantum Deus amat seipsum, unde naturaliter procedit, quamvis per modum voluntatis procedat.

Ad quartum dicendum, quod etiam in conceptionibus intellectualibus fit reductio ad primam, quæ naturaliter intelligitur. Deus autem naturaliter intelligit seipsum. Et secundum hoc conceptio verbi divini est naturalis.

Ad quintum dicendum, quod necessarium dicitur aliquid per se, & per aliud. Per aliud quidem dupliciter. Vno modo sicut per causam agentem & cogentem, & sic necessarium dicitur quod est violentum. Alio modo sicut per causam finalem: sicut dicitur aliquid esse necessarium in his quæ sunt ad finem, in quantum sine hoc non potest esse finis, vel bene esse. Et ne utroque modorum divina generatio est necessaria. Quia Deus non est propter finem, neque coactio cadit in ipsum. Per se autem dicitur aliquid necessarium quod non potest non esse. Et sic Deum esse est necessarium. Et hoc modo patrem generare filium est necessarium.

DV ex hoc articulo eliciuntur conclusiones. Prior est, *Actus notionales sunt voluntarij voluntate concomitante: posterior est, actus notionales non sunt voluntarij voluntate ut principio.* Vtrique autem intelligitur de utroque actu notionali, generationis nempe, & spirationis: nam quamvis in corpore articuli solum meminerit S. Tho. de actu generationis, in solutione tertijs meminit etiam spirationis. Ratio vero posterioris conclusionis apud S. Thom. est, quia ea, quæ sunt voluntaria voluntate ut principio, possunt sic aut aliter esse: sed generatio & spiratio non possunt sic aut aliter esse: ergo non sunt voluntaria voluntate ut principio. Quæ sane ratio de utroque actu notionali plane probat.

Prior dubitatio circa textum.

Etiam pro maiori explicatione utriusque conclusionis & doctrinæ articuli explicandum est quid nomine voluntatis intelligat Sanctus Doctor. Ratio autem dubitandi, quam affert Caietanus, est, quia aut per voluntatem intelligitur ea, quæ necessario, & naturaliter vult, & hoc modo actus spirandi est voluntarius voluntate ut principio, ac proinde posterior conclusio doctus spirandi est falsa, & ratio, quam ex S. Thom. adduximus, non quadrat: aut voluntas intelligitur

libera, & ad utrumvis, & ita, quamvis vera sit posterior conclusio, quia nullus actus notionalis est à voluntate libera ut principio; prior tamen conclusio vera esse nequit: quia nullus actus notionalis est voluntarius voluntate libera, etiam concomitante.

Respondet Caietanus, voluntatem accipi vniuersaliter in utraque conclusione, aut pro potentia ipsa volendi, aut pro actu voluntatis, non determinate hoc aut illo modo, sed indifferenter. Porro in priori conclusione, quando dicitur, Pater generat filium voluntate concomitante, ostendit Sanctus Thomas, actum generationis respici ab actu voluntatis ut obiectum, non hoc aut illo modo determinate, hoc est, non à libero aut à necessario: sed confuse ab actu voluntatis, qualiscumque ille sit. At vero, cum in posteriori conclusione dicit, actum notionalem non respici à voluntate ut principio, significat, actum voluntatis, qui est velle, abstractum à libero & necessario non esse principium alicuius actus notionalis. Nam ablatum ille, voluntate, quando coniungitur verbo significanti actum, denotat rationem principij liberi: ut si dicas, voluntate generat pater aut spirat.

Veruntamen, secundum hanc expositionem Caietani, vix possumus æquiuocationem & variationem eiusdem nominis effugere. Quare facilius explicari potest S. Thomas si in utraque conclusione voluntas accipiat pro actu, non pro potentia. Vt enim constat ex eodem 12. questione 8. artic. 1. voluntas bifariam accipi potest, primum pro facultate ipsa volendi, deinde pro actu ipsius, qui est boni profectus, aut complacentia: nam fuga mali non dicitur voluntas. Si autem accipiat voluntas posteriori modo, pro actu scilicet volendi, recte constat veritas utriusque conclusionis. Prior namque vera est, quia omnis actus notionalis placet, ac proinde cum dicitur velle: hoc autem modo actus voluntatis non est principium actus notionalis, sed illum comitatur. Posterior etiam conclusio eodem modo vera est, quia tam actus spirationis, quam generationis non est ab actu voluntatis ut à principio; neque enim ideo pater generat, aut spirat, quia vult spirare & generare: ergo actus volendi non est principium, tametsi spiratio sit à voluntate, ut facultas est.

Probat autem S. Th. actus notionales non esse voluntarios voluntate ut principio, eodem fundamento & ratione, qua supra q. 14. art. 4. monstrauit, creaturas produci à Deo voluntate ut principio; quæ est huiusmodi. Id quod agit voluntate ut principio, hoc est, quia vult, & id, quod agit natura ut principio, hoc est, in quantum est, hoc differunt, quod agens voluntate, agit libere & ad utrumvis; agens autem natura, agit necessario, & determinatum ad unam partem: Deus autem necessario generat & spirat: ergo non voluntate, hoc est, non in quantum vult, sed natura, hoc est, in quantum est, generat & spirat: sicut ex eodem principio sequitur, creaturam à Deo voluntate produci, quia exit libere à Deo, & ad utrumvis indifferens.

Posterior Dubitatio.

Deinde dubitat etiam Caietan. an ratio S. Thom. solum habeat locum in productis extra Deum, ut etiam in productis intra ipsum, Ratio dubitandi, est,

di est, quia, si locum habeat in productis intra Deum, nihil erit productum intra ipsum voluntarie, nisi voluntate reflexa: eatenus enim aliquid in Deo voluntarie producit, quatenus volitum est, si autem solum intelligatur de productis extra Deum, inanis videtur labor S. Thomæ, quia difficultas præsentis articuli solum erat de actibus notionalibus.

Respondet Caietan. rationem S. Tho. intelligi etiam de quouis producto intra ipsum Deum, qualem putat esse actum voluntatis liberæ, qui licet non sit re ipsa productus, concipitur tamen ad modum producti. Inquit igitur, etiam hos actus esse voluntarios & liberos, quia quodammodo voliti sunt, non alio actu distincto & reflexo sed eodem. Actus enim omnis voluntatis, inquit ille, volitus est, ut ratio volendi obiectum. Nescio tamen quis Caietan. in has angustias redegerit, ratio namque S. Tho. plane probat omne illud esse voluntarie productum, hoc est, libere & ad verum quod est à voluntate, hoc est, ab actu voluntatis ut à principio, siue productum sit intra Deum, siue extra. Ex hoc autem concludit, nihil intra Deum esse hoc modo productum, quia nullus actus notionalis hoc modo producit. De alijs vero operationibus liberis, quæ vere non producuntur, sed concipiuntur ut operationes, quales sunt voluntates liberæ Dei, non probat hæc ratio Sancti Thomæ, liberas esse: sed alia ratione id probari potest. Nunc enim S. Thomas solum contendit, ostendere, nullum actum notionalem liberum esse, id autem ratione prædicta optime concludit. Porro actus volendi creaturas, etiam si concipiantur elicitur à facultate voluntatis ut à proximo principio, non autem ab alio actu volendi esse liberos alia facili ratione ostensum est supra à S. Tho. q. 19. art. 3. ut nos etiam disp. 79. explicavimus.

DISPUT. CLX.

Utrum actus voluntatis præcedat, an comitetur, aut subsequatur actus notionalis.

Opinio Gregorij, Capreoli, & aliorum. cap. 1.

Quid senserint Scotus, & Caietan. cap. 2.

Quamcumque voluntatem Dei circa actus notionales nullo modo priorem, sed posteriorem esse illis, verior sententia est. cap. 3.

Quomodo Patres de hac re locuti fuerint. cap. 4.

CAPVT I.

Opinio Gregorij, Capreoli & aliorum.

Cuius rei, possit etiam præcedere comitari, aut subsequi veluti voluntas nostra, quæ non est causa pluvie, potest illam præcedere desiderando illam, & comitari gaudendo de illa præfenti, & subsequi complacentiam habendo de illa ut præterita, merito dubitandum est, quo pacto se habeat actus voluntatis in Deo respectu actuum notionalium.

*Gregorius
Capreol.*

Fuit autem opinio Gregorij in 1. dist. 6. quest. 1. art. 3. ubi impugnatur Scoti sententiam, & Capreoli eadem distinctione quest. 1. articulo 1. conclus. 6. & art. 2. ad argumenta contra eandem conclus. Ferrariensis 4. contra gent. cap. 11. §. viii. autem, & Canariensis 3. parte commentarij huius art. voluntatis actum, quo dicuntur voluntatis actus notionales, non posse præcedere

ARTIC. II.

eos, sed necessario eos comitari. Videtur autem pressa sententia S. Tho. q. 2. de potentia art. 3. ad 2. Et Caietan. respondet Sancti Thomam solum negasse, voluntatem præcedere ut principium, non alio modo. Hanc tamen interpretationem optime refellit Ferr. ex verbis Doctoris S. ut quilibet videre potest.

Ceterum ratione Ferrariensis probatur, Primo. Ante actum individuum provenientem à supposito necessario intelligi non potest alius actus eiusdem suppositi ut prior secundum verum ordinem intellectus, eo quod nequeat esse aliquis actus medius inter suppositum & actum, qui egreditur necessario à supposito; bene tamen possunt intelligi plures actus ab eodem supposito æque simul necessario egredientes: actus autem notionales egrediuntur, necessario à supposito ergo non potest intelligi actus voluntatis præcedere illis, esset enim hic actus medius inter suppositum & actum notionalium, quod est impossibile. Secundo probatur ratione Canariensis. Etiam si non esset aliquis actus voluntatis circa actus notionales, nihilominus essent actus notionales: ergo actus voluntatis circa actus notionales non præcedit ipsos si enim præcederet, eo ablato, tolleretur etiam actus notionalis, quia ablato priori, necesse est auferri id, quod posterius est. Constat etiam id ex S. Tho. in hoc art. qui solum concedit voluntatem comitantem. Tertio probatur ratione Gregorij. Patris notitia non potest esse perfecta, aut equam generet: ergo nec velle generare, quia velle sine intellectione esse nequit, si prius sit velle generare, quam ipsum generare sequitur, filium habuisse esse post non esse. Visio denique confirmari potest, quia si actus voluntatis præcedit generationem, aliter præcedere nequit, quam origine: hoc autem modo non potest esse prior, quia sequeretur, actus notionalis esse voluntarios voluntate ut principio: ergo nullo modo præcedit.

CAPVT II.

Quid senserint Scotus & Caietan.

Scotus in 1. distinctione 1. §. in ista questione, ceterum aliquem actum voluntatis priorem esse secundum rationem, quam origines, seu actus notionales. Cuius sententiam amplectitur Caietan. in hunc articulum; in cuius confirmationem notat Scotus, duplicem actum intellectus & voluntatis distinguere posse: alterum intellectus essentialis, qui communis est tribus personis, alterum intellectus notionalis, qui proprius est patri; in voluntate similiter unum esse actum omnium personarum, alterum vero patris solum, & filij producentium Spiritum Sanctum. Huc probatur, quem actum intellectus & voluntatis, nimirum essentialis, priorem esse originibus, & actibus notionalibus: nam prima persona in aliquo instanti originis intelligitur prius posse generare, quam generet, ut præcedenti disputatione probatum est; & in eo instanti persona patris se habet ad personam filii & Spiritus sancti, ut ad personam producentem & possibilem; cumque pater in instanti sit perfecte Deus, & perfecte beatus, intelligit intellectione essentiali, quæ non est productio, & vult voluntate essentiali, utramque communicat filio per generationem: ergo hac intellectione intelligit actus notionales, ut futurum